

بازشناسی عوامل مؤثر بر ارتقا کیفیت شادمانی در فضای

شهری با بهره‌گیری از اصول رویکرد شهر شاد

نمونه موردی: خیابان چهارباغ عباسی اصفهان^۱

علی موسی زاده*، مریم محمدی**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۵/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۲/۱۸

چکیده

هدف این مقاله، بازشناسی معیارهای رویکرد شهر شاد از خلال تطبیق آن با ابعاد فضای شهری و دستیابی به مدلی برای سنجش میزان شادی در فضا است. روش تحقیق، کیفی-کمی و در بررسی مبانی تحلیل شده بوده که ماحصل آن دستیابی به شاخص‌های تحقق کیفیت شادی در فضای شهری است. خیابان چهارباغ عباسی، به دلیل زمینه تاریخی آن، به‌عنوان بستری برای بروز رویدادهای مرتبط با شادی، انتخاب شده است. حجم جامعه آماری برای انجام

۱- این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری نویسنده اول با عنوان «ارتقا سرزندگی فضاهای شهری با رویکرد شهر شاد به‌منظور ارتقا سلامت روان استفاده‌کنندگان: نمونه موردی خیابان چهارباغ عباسی اصفهان» است، که با راهنمایی خانم دکتر مریم محمدی در دانشگاه هنر در مهرماه سال ۱۳۹۶ دفاع شده است.

* کارشناس ارشد رشته طراحی شهری، پردیس دانشگاه هنر. llvlli@yahoo.com

** استادیار گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر (نویسنده مسئول).

m.mohammadi@art.ac.ir

پرسشگری (مبتنی بر پرسشنامه)، ۲۰۰ نفر بوده است. نتایج حاصل از تحلیل آماری نشان می‌دهد که به‌منظور ایجاد فضای شهری شاد از دید کاربران، توأمان باید ابعاد عینی و ذهنی را مدنظر قرار داد تا سطوح متعالی شادی محقق شود. شاخص‌های عینی مؤثر برافزایش شادی، مواردی چون: محدودیت دسترسی وسایل نقلیه، زیبایی، سرزندگی، مطلوبیت فضای سبز و سیما و پاکیزگی و در ابعاد ذهنی شاخص‌هایی چون: احساس غرور، امنیت روزانه و شبانه، خاطره‌انگیزی و احساس صمیمیت را شامل می‌شود.

واژه‌های کلیدی: رویکرد شهر شاد، شاخص سازی، سطوح شادی، ابعاد

ذهنی و عینی، خیابان چهارباغ عباسی

مقدمه

در اهمیت مقوله شادی و ضرورت آن می‌توان به بررسی نمونه‌ای از آمارهای مرتبط با نبود شادمانی اشاره کرد. بر اساس بررسی‌هایی که توسط مرکز مطالعات وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۱) صورت گرفته است، افسردگی شایع‌ترین اختلال روانی میان نسل جوان کشور است (www.mehrnews.com). در این میان فضاهای شهری به‌عنوان بسترهایی برای حضور و فعالیت افراد می‌توانند نقش مثبتی را در جهت افزایش شادمانی و جلوگیری از افسردگی ایفا نمایند. با توجه به این‌که فضاهای شهری و خیابان‌های اجتماعی، دارای نقش پررنگی در ایجاد روابط انسان‌ها با یکدیگر هستند، بنابراین این امر بر عهده طراحان شهری است تا به خلق فضاهای شهری شاد همت گمارند.

ضرورت توجه به مقوله شادی و عدم توجه به آن سبب شد تا در سال ۲۰۱۳، ایجاد تغییر از طریق طراحی شهری به‌واسطه شادی مدنظر قرار گیرد. پس از تبیین نظریه در این سال تا به امروز، در تجارب متعددی سعی شده است تا فضاهای شهری مورد نظر با این رویکرد بهبود یابند. به‌صورت کلی پرسش اصلی این پژوهش آن است

که چه ابعاد و معیارهایی بر ارتقاء شادمانی در فضای شهری تأثیر دارند و در این میان اولویت تأثیرگذاری آن‌ها چگونه است؟ با این توضیحات در این مقاله، ابتدا مقوله شادی و ارتباط آن با علوم روان‌شناسی و جامعه‌شناسی بررسی می‌شود و پس از آن به اهمیت شادی در شهر پرداخته می‌شود، در نهایت رویکرد شهر شاد تبیین می‌گردد. در نهایت مدل مفهومی فضای شهری شاد از خلال بررسی مبانی نظری و تجارب جهانی این رویکرد از یک سو و خوانش آن بر ابعاد طراحی فضای شهری از سوی دیگر تدوین می‌گردد. در ادامه، نمونه موردی پژوهش بر اساس این رویکرد بررسی و تحلیل شده و نتایج ارائه می‌گردد.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های زیادی در زمینه شادی در علم روان‌شناسی انجام شده است که غالباً طریقه رسیدن به شادی را بیان می‌کنند. همچنین مطالعات متعددی نیز در ارتباط با سرزندگی در شهر انجام شده که در مواردی هم‌پوشانی با مقوله شادی داشته‌اند. با توجه به این‌که شادی، مفهومی روان‌شناختی است و با در نظر گرفتن رویکرد پژوهش که رویکرد شهر شاد است، روان‌شناسی محیطی نیز اهمیت پیدا می‌کند. این رویکرد، برای نخستین بار با نگاهی طراحانه در کتابی توسط چارلز مونتگمری در سال ۲۰۱۳ طرح شد، در این اثر، نویسنده از علم روان‌شناسی (رابرت تاپر)، عصب‌شناسی (پل زاک)، برنامه‌ریزی شهری (یان گل)، علوم سیاسی (رابرت پوتنام) و تجربه‌های اجتماعی خود استفاده نمود.

ایده شهر شاد مونتگمری زمانی به ذهن وی خطور کرد که در سال ۲۰۰۰ به دیدار شهردار منطقه بوگوتا رفت؛ شهری که در حال تبدیل از یک شهر پر دغدغه به یک شهر شاد بود. وی استدلال می‌کند که شهر شاد، همان شهر سبز و شهر کم‌کربن است و همه ما می‌توانیم به ساخت آن کمک کنیم و نقشی در شادی و سرسبز بودن شهر خود داشته باشیم. سیستم حمل‌ونقل قوی، بوستان‌های متعدد، مسیرهای

دوچرخه‌سواری و فضای تجمع عمومی، چهره دودزده شهر را تغییر داده و مردم با حضور در این شهر احساس شادی می‌کنند. در سال ۲۰۱۵ مارچلا سپ (Sepe, 2015: 1-2)^۱ گزارشی با عنوان شادی در خیابان و فضاهای عمومی^۲ منتشر کرد، در این گزارش مقالات متعدد مربوط به موضوع شهر شاد ارائه شد و ارتباط بین شادی و فضاهای عمومی تدوین گردید. اصول شادی در شهر، اقدامات هنری، طراحی فضاهای عمومی در راستای شادی، ارتباط بین منظر شهری و شادی از جمله عناوینی است که در گزارش سپ بیان شده است.

در حوزه تجارب داخلی، نگاه طراحان به شادی در پژوهش‌های اخیر کمتر مورد توجه بوده است و غالب پژوهش‌های انجام شده در حیطه روان‌شناسی، سلامت روان و سرزندگی بوده است که با مفهوم رویکرد شهرشاد متفاوت است؛ در این میان می‌توان به نمونه‌هایی از پژوهش‌های انجام شده پرداخت. مریم طباطبائیان و مینا تمنایی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان نقش محیط‌های ساخته شده در سلامت روان بر تأثیر عوامل محیطی بر سلامت روان پرداخته‌اند. همچنین در این مقاله به نقش محیط در افزایش یا کاهش شادی و عوامل دیگر روان‌شناسی اشاره شده است که می‌توان به بازسازی ذهنی و نشاط‌آوری، تحریک، استرس، انسجام، قابلیت محیط و کنترل‌پذیری معماری اشاره نمود. همچنین مهریار عناصری (۱۳۸۷) رابطه بین سلامت روان و شادکامی دانشجویان دختر و پسر را مورد بررسی قرار داده و شادی و سلامت روان را مرتبط با یکدیگر دانسته است. نوآوری این پژوهش از این‌روست که درصدد است با بهره‌گیری از رویکرد شهر شاد مونته‌گمری که رویکردی طراحانه است و انطباق آن بر فضای شهری، شاخص‌های ایجاد یک فضای شهری شاد را تدوین نماید.

1. Marchela Sepe
2. Urban Happiness and Public Space

چارچوب نظری

شادی در لغت‌نامه دهخدا به معنای شادمانی، خوشحالی، نشاط، انبساط و سرور تعریف شده است. در فرهنگ تخصصی روان‌شناسی دیوید ماتسوموتو از واژه Happy، به‌عنوان واکنش‌های عاطفی نام برده شده است که در مقابل تجربه‌های گذشته فرد قرار می‌گیرد (6: Matsumoto, 2009). بر اساس نظریات روان‌شناسان و جامعه‌شناسان، به‌طور کلی می‌توان مفهوم شادی را در سه دسته: عاطفی (هیجانی) (حالتی ذهنی، بدون تفکر و همراه با عکس‌العمل سریع (6: Ibid)، شناختی (حالت ذهنی، همراه با تفکر و ارزیابی و عکس‌العمل تدریجی (نبوی، رضا دوست و صالحی، ۱۳۹۴: ۵) و برآیندی (ارزیابی مثبت توأم با شناخت) تبیین نمود (ربانی، ربانی و گنجی، ۱۳۹۰: ۵۳-۵۴) و (رنجبر، ۱۳۹۱: ۱۷). همچنین رویکردهای مطرح در رابطه با شادی عبارت‌اند از: زیست‌شناختی (جان لاک، جرمی بنتام، زاک^۱)، روان‌شناختی (وینهوون، آیزنک، وینر، جولیان راتر، وارت^۲) و جامعه‌شناختی (هالر و هادلر، هیو، دورکیم، مازلو^۳) (ربانی، ربانی و گنجی، ۱۳۹۰: ۴۶-۵۳؛ رنجبر، ۱۳۹۱: ۱۷). در رویکرد اول، شادی به‌واسطه اندام و محرک‌های انسانی است (آرگایل، ۱۳۸۳: ۳۱۱)؛ در رویکرد دوم، شادی منتج از تولید تفکر انسان و بازتاب ادراک و آگاهی از تمایز بین واقعیت‌های زندگی و ایده‌آل‌های فرهنگی-اجتماعی است (ربانی، ربانی و گنجی، ۱۳۹۰: ۴۶-۴۹)؛ و در رویکرد آخر، شادی امری است که در بستر اجتماع ایجاد می‌شود و در همان بستر نیز از بین می‌رود (همان: ۴۹).

در ضرورت ایجاد احساس شادی در فضای شهری می‌توان بیان نمود، شادی در هر جامعه‌ای بر توسعه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی تأثیر می‌گذارد (3: Li & Lu, 2009). در سراسر جهان فقدان شادی، به‌عنوان مسئله‌ای مهم در سالیان

1. John Locke, Jeremy Bentham, Paul J. Zak
2. Vennhoven, Eysenck, Winner, Julian Rotter, Wart
3. Haller & Hadler, David Hume, Emile Durkheim, Abraham Maslow

اخیر بدل شده است، به‌گونه‌ای که سالیانه گزارشی توسط سازمان ملل و سازمان بهداشت جهانی در رابطه با مقوله شادی ارائه شده است. در پژوهش‌های انجام‌شده توسط سازمان ملل، میزان شادی در ارتباط با تولید ناخالص داخلی، میزان سلامتی، میزان حمایت اجتماعی، میزان آزادی و موارد دیگر در نظر گرفته شده است. همچنین «فقدان شادی در ایجاد مشکلات متعدد فرهنگی و اجتماعی و مسائل زیست‌محیطی (Montgamery, 2013: 263)». تأثیرگذار بوده است. در این میان بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده توسط مؤسسه گالوپ و گزارش سالانه شادمانی (۲۰۱۶)^۱، ایران در دستیابی به شادمانی و ایجاد احساس شادی در رده‌های بسیار پایین قرار داشته است (Heliwell, Layard & Sachs, 2016: 105)^۲.

بازخوانی رویکرد شهر شاد به‌عنوان رویکرد منتخب این پژوهش که در ۲۰۱۳ توسط مونته‌گمری ارائه شده است، در ادامه ارائه می‌شود. این رویکرد در ارتباط با علم روان‌شناسی محیطی است و از سال ۱۹۷۰ با مطالعات استنلی میلگرام^۳ و با مقاله «تجربه زندگی در شهرها» از مطالعات روان‌شناسی اجتماعی منتج شد (صفاری نیا، عماری و بهشتی مقدم، ۱۳۹۲: ۱۲). این رویکرد سابقه نسبتاً نو در شهرسازی دارد و توجه اصلی آن به موضوع زندگی اجتماعی است. اقدامات پنالوسا^۴ شهردار بوگاتا، از جمله نخستین اقدامات قابل‌بحث در افزایش شادی در شهر بوده است. این اقدامات در شرایطی اتفاق افتاد که آمار خودکشی افزایش یافته بود. در سال ۲۰۰۷ شهردار اصرار داشت که شرایط را تغییر بدهد، وی در وعده‌های انتخاباتی خود شادی در شهر را به مردم وعده داد. در نهایت وی تبدیل به یکی از چهره‌های شاخص در سراسر جهان در جنبش «شهر شاد» شد که به دنبال تغییر ساختار و روح شهرها بود (Montgamery, 2013: 3).

1. World Happiness Report

۲- در سال ۲۰۱۶، ایران در بین ۱۵۷ کشور در رتبه ۱۵۰ام جهان قرار گرفت.

3. Stanley Milgram

4. Peñalosa

به‌طورکلی این رویکرد در پی افزایش هر آنچه خوب است و حذف و یا کاهش هر آنچه منفی است، گام برمی‌دارد؛ اما شهر شاد از ایجاد آزادی، فضاهای عمومی غنی، افزایش اوقات فراغت و ایجاد خیابان‌های امن به وجود می‌آید (Ibid: 271). علاوه بر آن برای ایجاد شادی در شهر، نیازمند صرف هزینه‌های زیاد نیست و به‌راحتی با اقدامات خلاقانه می‌توان احساس رضایت‌مندی را افزایش داد؛ بنابراین تفاوت دیدگاه مونتگمری با دیگران ناشی از تفاوت در خوانش مقوله شادی و در نظر گرفتن اقدامات طراحی برای خلق شادی بوده است. طراحی یک شهر شاد در ارتباط مستقیم با اصول رفاهی و مشتمل بر اجتماع‌پذیری، لذت و خوشایندی، سلامت، عدالت، معناداری، حس تعلق، راحتی و تاب‌آوری^۱ است. مونتگمری در بررسی سایر تجارب، مواردی نظیر راز آلوده بودن، آزادی و پایداری^۲ را نیز طرح می‌کند (Dominguez & Hazel, 2015: 7-8).

بازخوانی برخی از تجارب جهانی این رویکرد شامل: تجربه دویی (۲۰۱۷)، تجربه دالاس (۲۰۱۵) و ونکوور (۲۰۱۵) در ادامه انجام شده است (Government of Dubai, 2017: 97-98; Dominguez & Borys, 20015: 6; Allan, 2015: 1-6). اهداف مورد توجه در تجارب مشتمل بر: ایجاد رفاه؛ ایجاد فضاهایی برای بروز هنر و فرهنگ؛ استفاده از طبیعت؛ تأکید بر حمل‌ونقل عمومی و مشمولیت‌پذیری می‌باشد (Ibid). مونتگمری برای پیشبرد اهداف مورد نظر، شش زمینه را بر اساس تجارب کارگاه‌های شهر شاد تبیین نموده است، این زمینه‌ها مشتمل بر: فضاهای عمومی (شهر باید طیف وسیعی از فضاهای خنثی، در دسترس و بسیار بزرگ را دارا باشد)، تجلی فرهنگ (شهر باید طیفی از انواع فضاهای یکپارچه را برای تشویق مردم به فعالیت‌های اجتماعی فراهم آورد)، ارتقاء زیبایی (توجه به مقیاس انسانی؛ ساماندهی نما؛ فعال‌سازی جداره همکف)، دسترسی و حرکت (در نظر گرفتن ملاحظات طراحی در ارتباط با

1. Sociability, Joy, Health, Equity, Meaning, Belonging, Ease, Resilience
2. Mastery, Freedom, Sustainability

نقش تردد سواره، حمل‌ونقل عمومی، پیاده‌روی و...، ایجاد کاربری (طراحی باید امکان ورود شهروندان به فضا را فراهم کند) و احترام به طبیعت (طراحی محله باید منطبق با اقلیم محلی باشد) هستند (Montgomery, 2013; Allan, 2015; Dominguez & Hazel, 2015).

در این میان بررسی روش‌های مورد استفاده در سنجش شادی نیز مهم است. در مقیاس کلان می‌توان به پژوهش‌هایی چون: ابزارهای تزریق شادی با هدف ایجاد شهر شاد در شهر تاکوما (۲۰۱۵) (با بررسی شاخص‌هایی چون: تنوع، دسترسی، موقعیت، توان مالی، سلامتی، امنیت و کارآمدی (Mathez, Cynkar, Silver & Kobel, 2015: 57)؛ گزارش سیاست شهر شاد (۲۰۱۵) (توجه به فضاهای عمومی، سیستم حمل‌ونقل، برداشت‌های فرهنگی و بررسی شاخص‌هایی چون: احساس تعلق، سرزندگی، اعتماد و... (Pilot, 2015: 8)؛^۱ و گزارش شهر شاد^۲ (۲۰۱۶) (با بررسی شاخص‌هایی چون: کیفیت شغلی، نرخ بیکاری نرخ مرگ‌ومیر و امید به زندگی، نرخ بیماری و معلولیت، سلامت روان، تحصیلات، امنیت، مالکیت، حمل‌ونقل، فضای سبز، مشارکت عمومی، نرخ انزوای اجتماعی (WrenLewis, 2016: 4) اشاره نمود که به ترتیب از روش‌هایی چون: بررسی اسنادی و برداشت میدانی و تحلیل با جی.آی.اس؛ روش میدانی و پرسشگری و بررسی اسناد و استفاده از اطلاعات رسمی ملی بهره برده‌اند. در مقیاس خرد می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره نمود:

- شهرنشینی قابل‌تغییر، شهر شاد (۲۰۱۴)^۳ (سنجش احساس آرامش و امنیت در پیاده راه و بررسی وجود جداره‌های فعال و غیرفعال) که در آن از روش پرسشگری و مشاهده (تعداد افرادی که بیش از ۲۰ ثانیه در مکانی توقف می‌کنند) استفاده شده است (Montgomery, 2014: 2).

1. Happy City Index Policy Report
2. Happy City Index Report
3. Editable Urbanism Happy City

- خیابان‌های شاد، آزمایشگاه‌هایی برای زندگی (۲۰۱۷)^۱ (بررسی شاخص‌های عینی و ذهنی) که در آن از روش پرسشگری، انجام بازی تعاملی (درگیری افراد از طریق انجام بازی‌هایی که امکان سخاوت و بخشش افراد را فراهم می‌کند)، مشاهده (تعداد انسان‌ها در فضاها) و انجام آزمایش‌های شناختی (استفاده از داده‌های پزشکی و تحریکات عصبی) بهره برده شده است (Readron, et al., 2017: 6-23).

- آزمایشگاه بی.ام. و گوگنهایم (۲۰۱۳)^۲ (آرامش، خودگزارش‌دهی) که مبتنی بر روش‌هایی چون انجام آزمایش (آزمایش میزان برانگیختگی انسان‌ها در فضاهای شلوغ) و بهره‌گیری از تکنیک پرسشنامه تصویری بوده است (Ellard & Montgomery, 2013).

- و شادی از طریق طراحی (۲۰۱۷)^۳ (اعتماد اجتماعی، همه‌شمولی، راحتی، احساس تعلق) که در آن از روش‌هایی چون پرسشگری و تهیه نقشه‌های رفتاری استفاده شده است.

بررسی‌ها نشان‌دهنده اهمیت روش پرسشگری در جمع‌آوری داده‌های مرتبط با میزان شادی است، طبق مبانی نظری می‌توان این نکته را مورد توجه قرار داد که شادی یک حالت درونی است که در انسان رخ می‌دهد؛ قابل توجه است که امروزه حتی با پیشرفت تکنولوژی و وجود سخت‌افزار و نرم‌افزارهای سنجش تغییرات فیزیولوژیکی، همچنان پرسشنامه از اهمیت زیادی برخوردار است.

تدوین مدل کاربردی پژوهش

مدل کاربردی پژوهش، امکان سنجش یا طراحی یک فضای شهری شاد را فراهم می‌کند. از آنجا که مقیاس مورد توجه این پژوهش خیابان به مثابه فضای شهری است، لازم است تا خوانشی از رویکرد شهر شاد مرتبط با ابعاد فضای شهری در نظر گرفته

1. Happy Streets Living LAB
2. Lab BMW Guggenheim
3. Happier by Design

شود. بنابراین در نموداری که در ادامه آورده شده است، شاخص‌های مطرح‌شده شهر شاد در ارتباط با ابعاد فضاهای شهری قرار گرفته‌اند. این ابعاد شامل ابعاد عینی و ذهنی و عواملی چون: زیست‌بوم، اجتماعی، بصری، حمل‌ونقل، ادراک، زمان و عملکردی هستند. بدین ترتیب مدل زیر نشان می‌دهد برای ایجاد یک فضای شهری شاد در ابعاد مختلف باید بر چه جنبه‌هایی از رویکرد شهر شاد تکیه نمود و ماحصل آن چه سطحی از شادی را تحقق می‌بخشد.

معرفی نمونه موردی - خیابان چهارباغ عباسی اصفهان

محور چهارباغ عباسی حدفاصل میدان امام حسین (ع) تا میدان انقلاب اصفهان قرار دارد، این خیابان، محوری مرزی بین دو منطقه ۱ و ۳ شهرداری اصفهان می‌باشد که بخش مرکزی این کلان‌شهر را شامل می‌شود. خیابان چهارباغ عباسی از جمله خیابان‌های شاخص دوره صفوی است که در سال ۱۰۰۶ هجری قمری به دستور پادشاه صفوی، از محل دروازه دولت (مقابل ساختمان فعلی شهرداری) تا دامنه کوه صفا (دروازه شیراز) احداث شد و درختان زیادی نیز در اطراف این خیابان کاشته شد. دو قسمت چهارباغ عباسی و چهارباغ بالا، در عصر شاه‌عباس یکم طراحی و اجرا شد و تاریخ تقریبی ساخت آن به سال ۱۰۰۰ هجری قمری (۱۵۹۱ میلادی) برمی‌گردد؛ چهارباغ پایین (چهارراه تختی تا میدان امام حسین (ع)) در دوره رضاشاه و با همان طرح به چهارباغ دوره صفوی افزوده شد (قلی‌پور، ۱۳۹۳: ۳۳). در محدوده مورد نظر، چهار سایت قابل توجه و شاخص وجود دارد: سی‌وسه‌پل، کاخ چهل‌ستون، کاخ هشت‌بهشت و میدان نقش‌جهان که عموماً پذیرای تعداد زیادی از گردشگران می‌باشند. کاربری غالب این خیابان شامل کاربری تجاری، کاربری‌های جاذب گردشگر و فضاهای سبز می‌باشد. توصیف خیابان چهارباغ عباسی از دیدگاه سیاحان (پیتر دلاواله، تاورنیه، اولتاریوس، شاردن و کمپفر (همان: ۳۸-۴۳)، نشان‌دهنده شاخص بودن این خیابان در دوره صفویه بوده است. در نوشته‌های تمام این سیاحان به فرح‌انگیز بودن خیابان و رویدادهای شادی‌آفرین اشاره شده است.

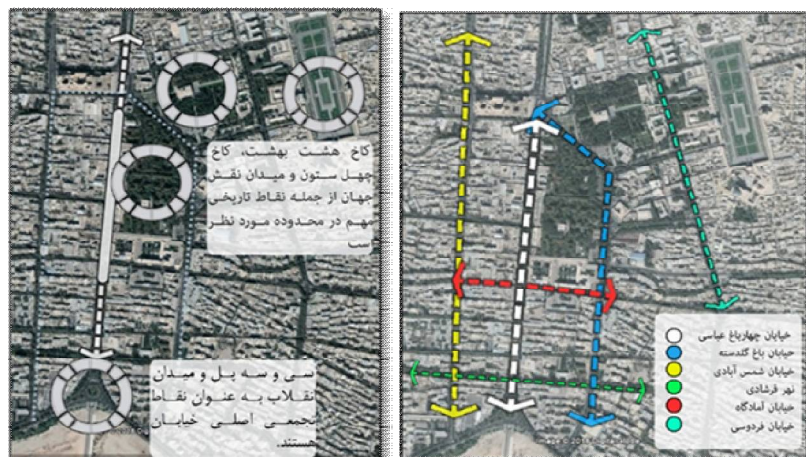
جدول ۱- انواع فعالیت‌های شادی‌آفرین (در دیدگاه سیاحان) در خیابان چهارباغ عباسی

سیاحان	فعالیت (همان: ۳۴)	ارتباط با ابعاد		
		طراحی شهری	عاطفی	شناختی
پیترو دلاواله	جشن گل، مراسم عید قربان، مراسم آب‌پاشان، جشن اطعام	بعد اجتماعی؛ بعد زیست‌بوم	☒	
ژان شاردن	گردش عصرها در نه ماه از سال	بعد اجتماعی؛ بعد حمل‌ونقل		☒
کمپفر	قلیان کشیدن، صرف نوشیدنی، اجرای نمایش و هنرنمایی شعرا، گویندگان و نقالان	بعد اجتماعی؛ بعد ادراکی؛ بعد عملکرد	☒	☒

با وجود اهمیت خیابان در گذشته، هم‌اکنون سیاست‌های اعمال‌شده و همچنین ساخت‌وسازهای جدید و مسدود کردن خیابان سبب شده است تا حضور پذیری در این خیابان کاهش یابد.

شکل ۲ و ۳- خیابان چهارباغ در یک روز بهاری (راست)، خیابان چهارباغ در رویداد سه‌شنبه‌های بدون خودرو (چپ)

شکل ۴ و ۵- خیابان‌های اصلی در محدوده خیابان و ارتباط آن‌ها با یکدیگر (راست)، عناصر و سایت‌های تاریخی در حوزه بلافاصله خیابان چهارباغ عباسی (چپ)

روش تحقیق

روش پژوهش در بررسی مبانی نظری، کیفی و مبتنی بر تحلیل محتوا (با هدف دستیابی به مدلی کاربردی) بوده است. این پژوهش در بررسی نمونه موردی در پی پاسخ به سؤالات زیر است که مبتنی بر مدل مفهومی تدوین شده‌اند:

- (۱) کدامیک از انواع و سطوح شادی در خیابان چهارباغ عباسی بیشتر مشهود است؟؛
- (۲) از میان ابعاد مختلف طراحی شهری کدامیک تأثیر بیشتری بر شادمانی استفاده‌کنندگان در خیابان چهارباغ عباسی دارند؟ و
- (۳) فضای خیابان چهارباغ عباسی تا چه حد در وضع کنونی توانسته شادمانی را تأمین نماید؟

نوع پرسش‌ها نشان می‌دهد، هدف این مقاله تبیینی^۱ بوده و استراتژی پژوهش باید مبتنی بر تحقیق میدانی باشد؛ در این استراتژی، یکی از شیوه‌های جمع‌آوری داده‌ها

۱- انواع اهداف پژوهش عبارت‌اند از: اکتشافی، تبیینی، توصیفی و پیش‌بینی.

می‌تواند پرسشگری باشد (مارشال و رأس من، ۱۳۸۶: ۵۹). فارغ از تعیین روش پژوهش مبتنی بر هدف، بررسی انواع روش‌های سنجش شادی در مقیاس خرد، طیفی از روش‌های تجربی، آزمایشگاهی به‌مثابه روش‌های عینی و طیفی از روش‌های میدانی مشتمل بر پرسشگری را در برمی‌گیرد و در این میان علی‌رغم وجود طیف متعددی از روش‌ها و شیوه‌ها، پرسشنامه همچنان ابزاری متداول در بررسی میزان شادی در محیط است. بنابراین روش پرسشگری انتخاب گردید.

پرسشنامه بر اساس مدل کاربردی و نوع متغیرهای پژوهش (جدول ۲) به‌صورت بسته تهیه گردید (در واقع این پرسشنامه مصادیق طراحانه فضای شهری شاد را در خیابان چهارباغ عباسی مورد بررسی قرار می‌دهد). لازم به ذکر است که این پژوهش بر آن است تا متغیرهای کیفی پژوهش را به‌صورت کمی از دید استفاده‌کنندگان فضا ارزیابی و بررسی نماید، بنابراین پرسش‌ها در طیف لیکرت تنظیم شدند. بنابراین روش تحقیق در گام بررسی نمونه موردی کمی است.

استفاده‌کنندگان فضا به‌عنوان جامعه آماری پژوهش انتخاب شدند و شامل: شاغلان، رهگذران و ساکنان می‌باشند. یکی از پیش‌شرط‌های مورد توجه در انتخاب پرسش‌شوندگان، آشنایی با محدوده مورد مطالعه بوده و برای تعیین حجم نمونه، با توجه به فرمول‌های آماری^۱ و دستیابی به ضریب اطمینان مناسب، از نظرات ۲۰۰ نفر بهره برده شده است. روایی در این پژوهش هم به‌صورت ظاهری و هم به شیوه

۱- تعیین حجم نمونه و فاصله اطمینان پاسخ‌ها فرآیندی رفت و برگشتی هستند. به‌عبارت‌دیگر با داشتن یکی، می‌توان به محاسبه عامل دیگر دست یافت. در این تحقیق با ۱۶۰ نمونه، فاصله اطمینان پاسخ‌ها محاسبه شد. از رابطه زیر برای برآورد تعداد نمونه استفاده شده است؛ که در آن سیگما انحراف معیار نمونه و spd کوچک‌ترین اختلاف بین یک زوج از میانگین‌ها است. در این پژوهش spd برابر ۰/۱۲ و واریانس برابر ۰/۳۰۲۵ در نظر گرفته شده است. بنابراین برای $n=160$ مقدار Z در نتیجه مقدار سطح اطمینان برابر ۹۱/۴۶٪ است.

$$n = \frac{2^2 * z_{\alpha/2} * \sigma^2}{spd^2}$$

$$z_{\alpha/2}^2 = \frac{160 * 0.0144}{4 * 0.3025} = 1.904 \Rightarrow z_{\alpha/2} = 1.38$$

محتوایی بررسی گردیده است. شیوه ظاهری به این صورت است که پرسشنامه باید حداقل دارای روایی ظاهری باشد. شیوه محتوایی (عبدالله پور، نجات، نوروزیان، مجد زاده، ۱۳۸۹: ۶۸) توأمان از طریق بهره‌گیری از نظرات متخصصان رشته آمار و رشته طراحی شهری سنجش شده است. به‌منظور پایایی پرسشنامه نیز آلفای کرونباخ محاسبه شد، که با توجه به این‌که میزان عددی آن از هفت‌دهم بیشتر بود، قابلیت اطمینان نتایج نیز تأیید گردید. به‌منظور تحلیل داده‌ها، از روش کمی و ابراز آماری (نرم‌افزار اس.پی.اس.اس.) استفاده شده است. نوع تحلیل‌ها مبتنی بر آمار توصیفی و بررسی شاخص‌های پراکندگی و تعیین اولویت پاسخ‌ها بوده است. در ادامه بر اساس نتایج تاییدی پرسشنامه‌ها که مدل کاربردی پژوهش را آزمون می‌نمودند، مدل نهایی پژوهش تدوین گردید.

جدول ۲- متغیرهای تاثیرگذار بر احساس شادی (متغیر وابسته) در خیابان چهارباغ عباسی

بعد	عوامل	مصادیق
عینی	زیست‌بوم	میزان فضای سبز، میزان پاکیزگی، جمع‌آوری زباله، وجود یا عدم وجود آلودگی صوتی
	بصری	هماهنگی بصری، زیبایی خیابان، شناسایی مناظر و نماهای نامناسب
	حمل‌ونقل	شیوه دسترسی‌پذیری به خیابان (پیاده، حمل‌ونقل عمومی و...)، محدودیت دسترسی سواره
	عملکردی	تنوع کاربری، میزان جذابیت کاربری‌ها، جذابیت و تنوع فضاها، اهداف و دلایل استفاده از خیابان، شناسایی کاربری‌های مؤثر در ایجاد شادی
	زمان	امنیت شبانه و امنیت روزانه، میزان مراجعه به خیابان، میزان ماندگاری در خیابان
ذهنی	اجتماعی	میزان حضور پذیری خیابان، احساس یا عدم احساس غرور نسبت به خیابان، میزان رویداد پذیری خیابان، مشمولیت پذیری، پویایی خیابان، سرزندگی
	ادراکی	احساس رضایت از خیابان، جهت‌یابی در خیابان، احساس ناامنی، یادآوری خاطرات، احساس شادی در خیابان، احساس صمیمیت و خودمانی بودن خیابان

یافته‌ها- تبیین عوامل عینی و ذهنی مؤثر بر شادی در نمونه موردی

در ادامه بررسی عوامل مؤثر بر میزان شادی در نمونه موردی ارائه شده است. به منظور ارائه تحلیل بهتر، ارتباط بین شاخص‌های مطرح در هر بعد و سطوح شادی بررسی گردیده است. بر این اساس با توجه به چارچوب کاربردی پژوهش، ابعاد مورد تأکید مونته‌گمری و ارتباط آن با ابعاد طراحی شهری مورد توجه بوده و ماحصل آن در جداول قابل مشاهده است. نتایج ارائه شده به صورت توصیفی بوده و درصد تجمعی طیف زیاد و طیف کم به منظور مشخص شدن طیف توافق به سمت زیاد و یا کم مورد توجه قرار گرفته است. نتایج بررسی‌ها به تفکیک ابعاد عینی و ذهنی ارائه شده است.

بررسی نتایج تأثیرگذاری متغیرها در ابعاد عینی نشان می‌دهد، که از نظر استفاده‌کنندگان خیابان، تأثیر متغیر کاهش دسترسی سواره و ارتقاء دسترسی‌پذیری به فضای خیابان بر ارتقاء احساس شادمانی در فضا در اولویت اول قرار دارد. در اولویت بعدی، شاخص زیبایی خیابان مطرح است که بر ایجاد احساس شادی تأثیر دارد. جمع‌آوری زباله‌ها و وضعیت پاکیزگی در اولویت‌های بعدی قرار دارند. در عین حال اجتناب از طراحی نماهای مغشوش و نامناسب، مطلوبیت فضای سبز و رفع آلودگی صوتی نیز با درصدهای نزدیک و با توافق آراء، بر ایجاد شادی عاطفی تأثیر دارند. اولویت و اهمیت در رده‌های پایین‌تر شاخص‌های مرتبط با کاربری و نمای ساختمانی قرار دارند. به عبارت دیگر از نظر استفاده‌کنندگان، سازگاری کاربری‌های موجود با هویت خیابان و هماهنگی نماهای ساختمانی از اولویت پایین‌تری برای به وجود آمدن شادی در خیابان برخوردار هستند.

جدول ۳- اولویت‌بندی متغیرهای بعد عینی بر اساس نظرات پاسخ‌دهندگان

بیشترین درصد توافق	درصد		بعد زیاده‌روی	بعد زیست‌محیطی	بعد زیبایی‌شناختی	بعد کاربری	متغیر	نوع شادی
	۵۰	۱۰۰						
۴۵					☒		منظر صوتی مطلوب	شادی
۵۷					☒		مطلوبیت فضای سبز	عاطفی
۵۷						☒	مطلوبیت نما	
۴۹/۵					☒		وضعیت پاکیزگی	شادی شناختی
۶۰			☒				امنیت شبانه	
۸۴			☒				ارزینگی امنیت روزانه	
۷۴						☒	زیبایی خیابان	
۴۵/۵						☒	همانگی نماهای ساختمان	
۴۰/۵						☒	سازگاری کاربری و فعالیت‌ها	
۵۵					☒		رضایت از جمع‌آوری زباله‌ها	
۸۴			☒				محدودیت در ورود وسایل نقلیه	

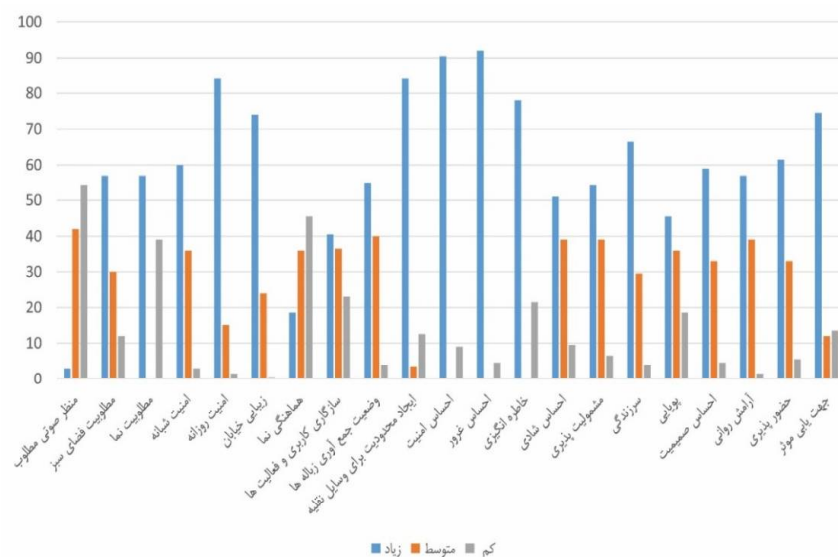
در ادامه تأثیرگذاری و اهمیت شاخص‌های مرتبط با ابعاد ذهنی بر ادراک میزان شادی در خیابان مورد بررسی قرار گرفت. طبق نتایج به‌دست‌آمده، می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری نمود که از دید استفاده‌کنندگان، احساس غرور نسبت به خیابان، وجود احساس امنیت، وجود امنیت روزانه، خاطره‌انگیزی خیابان و امکان جهت‌یابی، در اولویت‌های اول و با بیشترین تأثیرگذاری بر ارتقاء شادی هستند. در اولویت‌های تأثیرگذاری بعدی، شاخص‌های سرزندگی، رضایت، صمیمیت، آرامش و امنیت شبانه قرار دارند. در واقع نتایج نشان می‌دهد که از دید استفاده‌کنندگان از فضا کدامیک از معیارها در اولویت قرار دارند.

جدول ۴- اولویت‌بندی متغیرهای بعد ذهنی بر اساس نظرات پاسخ‌دهندگان

بیشترین درصد توافق	درصد	بهره‌مندی	بهره‌آیند	متغیر	انواع شادی
۹۰/۵	۵۰	۱۰۰	☒	احساس امنیت در خیابان	شادی عاطفی
۹۲			☒	احساس غرور نسبت به خیابان	شادی شناختی
۷۸			☒	خاطره انگیزی خیابان	
۵۱			☒	احساس شادی	شادی برآیندی
۵۴/۵			☒	مشمولیت پذیری خیابان	
۶۶/۵			☒	سرزندگی خیابان	
۴۵/۵			☒	پویایی خیابان	
۵۹			☒	احساس صمیمیت و خودمائی بودن	
۵۷			☒	آرامش روانی	
۶۱/۵			☒	حضور پذیری	
۷۴/۵			☒	جهت یابی موثر	

بحث

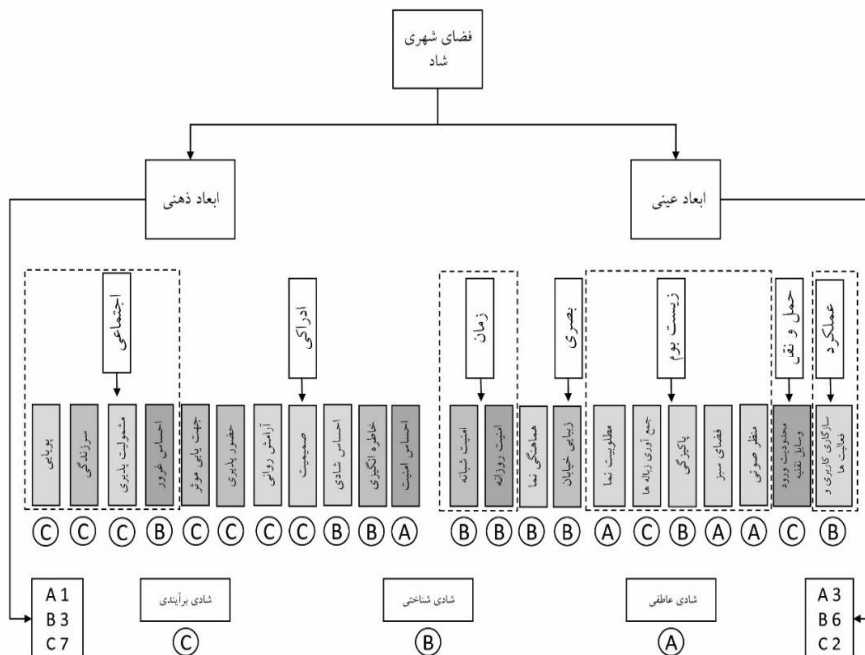
به منظور بررسی عوامل و متغیرهای تأثیرگذار بر فضای شهری شاد، در ابتدا اولویت‌های تأثیرگذاری متغیرها بر احساس شادی در فضای شهری ارائه می‌شود. بنا بر نتایج به دست آمده متغیرهایی که بیش از ۴۰ درصد بر میزان شادی تأثیر دارند به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: احساس غرور، احساس امنیت، ایجاد محدودیت در دسترسی وسایل نقلیه، خاطره‌انگیزی، زیبایی، جهت‌یابی، سرزندگی، حضور پذیری، وجود امنیت شبانه، احساس صمیمیت، مطلوبیت فضای سبز، مطلوبیت نما و سیما، وضعیت جمع‌آوری زباله، احساس شادی، پویای خیابان و سازگاری کاربری‌ها.

شکل ۶- اولویت بندی متغیرهای عینی و ذهنی از حیث تأثیرگذاری آن‌ها بر ایجاد شادی در فضای شهری

به‌طورکلی نتایج بررسی‌ها، نشان می‌دهد که توأمان هم عوامل عینی و هم عوامل ذهنی بر میزان شادی در فضای شهری تأثیر دارند. از میان عوامل عینی مؤثر بر میزان شادی، برخی از ابعاد از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. برای نمونه معیارهای مرتبط با بُعد بصری و حمل‌ونقل و همچنین عامل زمان با اولویت اول بر میزان شادی تأثیر دارند. بُعد زیست‌بوم در اولویت بعدی و پس‌از آن بُعد بصری قرار دارد. در ارتباط با معیارهای ذهنی نیز بُعد ادراک در اولویت اول و پس‌از آن بُعد اجتماعی قرار دارد. درعین‌حال متغیرهای مطرح در هر یک از ابعاد نیز دارای اولویت‌های متفاوت هستند. در مدل ترسیم‌شده به‌منظور نشان دادن تأثیرگذاری متغیرها، بر اساس درصد‌های به‌دست‌آمده از پاسخ مشارکت‌کنندگان، اولویت‌ها در پنج طیف کلی در نظر گرفته شدند: اولویت تأثیرگذاری خیلی کم تا ۲۰ درصد، اولویت تأثیرگذاری کم ۲۰-۴۰،

اولویت تأثیرگذاری متوسط ۴۰-۶۰، اولویت تأثیرگذاری زیاد: ۶۰-۸۰ و اولویت تأثیرگذاری خیلی زیاد: ۸۰-۱۰۰. درعین حال ارتباط میان هر یک از متغیرها با انواع شادی، با حروف A, B و C نمایش داده شده است. همچنین تعداد متغیرهایی که بر سطوح سه‌گانه شادی تأثیر دارند نیز به دست آمده است؛ بنابراین مدل زیر نشان می‌دهد که چه متغیرهایی سبب بروز شادی در فضا می‌شوند و چه متغیرهایی در ایجاد چنین حسی، تأثیر بیشتری از دید استفاده‌کنندگان دارند.

شکل ۷- متغیرهای مؤثر بر میزان شادی در فضای شهری و اولویت‌های آن‌ها

نتیجه‌گیری

همان‌طور که در ادبیات نظری بر ضرورت اهمیت شادی در فضاهای شهری تأکید گردید، شادی می‌تواند بر ایجاد احساس‌هایی چون آزادی، حس تعلق، راحتی،

معناداری، اجتماع‌پذیری و احساس لذت و خوشایندی و مواردی از این دست تأثیر گذارد. بر این اساس خلق شادی و یا ایجاد فضای شهری شاد، باید از ضروریات مورد تأکید در ایجاد فضاهای شهری واجد کیفیت باشد. آنچه تفاوت این پژوهش از سایر پژوهش‌ها و تجارب مطرح‌شده در رابطه با شهر شاد است، بازخوانی اصول این رویکرد در تطبیق با ابعاد طراحی فضای شهری است؛ بنابراین نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد کیفیت‌هایی که در هر بعد به شادی منجر می‌شوند، چه مواردی را در برمی‌گیرند. تأثیر ایجاد شادی در محیط و توجه به دسترسی به فرصت‌های منجر به شادی برای همه اقشار در این میان بسیار حائز اهمیت است. نتیجه چنین رویکردی ضمن ایجاد رفاه برای ساکنان، بستری برای تجلی هنر و فرهنگ را نیز فراهم می‌آورد. همچنین تأکید بر بهره‌گیری از انرژی عناصر طبیعی در قالب راهبرد «احترام به طبیعت» زمینه سلامت روان را نیز به وجود می‌آورد. در عین حال توجه به حمل‌ونقل عمومی و کاهش استفاده از اتومبیل شخصی، ضمن ایجاد فضایی با آلودگی کمتر، دسترسی مناسبی را برای همگان برای حضور در محیط‌های شاد ایجاد می‌کند. همچنین توجه به طراحی فضاهای عمومی ختثی که به کیفیت حضور پذیری و مشمولیت پذیری پاسخ می‌دهند، نیز از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. بدون شک بهره‌گیری از اصول زیبایی‌شناسی کالبدی در طراحی فضاها به‌خصوص در طراحی جداره‌ها و کف در ایجاد احساس شادی در محیط تأثیر دارد. در این میان نمی‌توان عامل فعالیت‌ها را به‌عنوان زمینه‌ای تاثیرگذار برجذب گروه‌های مختلف و ایجاد سرزندگی و شادی نادیده گرفت. بدین ترتیب با در نظر گرفتن الزامات این چنینی می‌توان به ایجاد فضاهای شاد دست یافت. در ادامه با استناد به یافته‌ها و نتایج به‌دست آمده، توصیه‌هایی در ابعاد فضای شهری با هدف دستیابی به احساس شادی در فضا تدوین می‌شود.

- بُعد زیست‌محیطی (با هدف تحقق کیفیت‌هایی چون: طبیعت‌پذیری، سرسبزی، طراوایی، آسایش اقلیمی، و پاکیزگی): استفاده از عناصر طبیعی، استفاده از بام، جداره و تراس سبز، حفظ چشم اندازهای طبیعی، وجود باغ پرندگان و گیاهان، طراحی مبتنی بر

اقلیم، توجه به سایه‌اندازی‌ها، و توجه به سیستم جمع‌آوری زباله، رفع انواع آلودگی‌های محیطی.

- بُعد بصری (با هدف تحقق کیفیت‌هایی چون: آرامش بصری، و زیبایی): وجود نماهای آرامش‌بخش و غیرتهاجمی، وجود هماهنگی در سیمای شهری، توجه ویژه به مبلمان شهری، دید و منظر مطلوب.

- بُعد حمل‌ونقل (با هدف تحقق کیفیت‌هایی چون: تحریک‌پذیری، ایمنی، دسترسی‌پذیری): وجود پهنه‌ها و مراکز بدون خودرو، ایجاد محدودیت برای عدم حضور خودرو در خیابان، اولویت‌دهی به حرکت پیاده و دوچرخه، وجود مسیر دوچرخه و سیستم پیاده‌روی پیوسته و مجهز، تأکید بر حمل‌ونقل عمومی و پایدار، وجود عدالت در دسترسی به فضاهای همگانی.

- بُعد عملکرد (با هدف تحقق کیفیت‌هایی چون: سازگاری، تنوع‌پذیری): وجود فعالیت‌های متنوع، وجود کاربری فرهنگی، ورزشی و تفریحی در سطح شهر، وجود تجهیزات و امکانات مورد نیاز همه کاربران، وجود اختلاط کاربری‌ها، تکیه بر خرده‌فروش‌ها و لبه‌های فعال و تراوش‌کننده شهری.

- بُعد زمان (با هدف تحقق کیفیت‌هایی چون: تداوم زمانی، ماندگاری حضور): حفظ نماهای واجد ارزش تاریخی، وجود کاربری‌های ۲۴ ساعته، ایجاد امنیت روزانه و شبانه برای تداوم حضور، توجه به ریتم، تداوم و ضرب‌آهنگ در طراحی محیط.

- بُعد اجتماع (با هدف تحقق کیفیت‌هایی چون: مشمولیت‌پذیری، تجمع‌پذیری، و رویداد‌پذیری): مکان‌های تجمع متعدد و متنوع برای همه کاربران، وجود شبکه‌ای از پارک‌ها و بوستان‌ها، وجود مراکز هنری و فرهنگی در شهر، برگزاری رویدادهای متنوع در فضا.

- بُعد ادراک (با هدف تحقق کیفیت‌هایی چون: احساس آزادی، جهت‌یابی، ادراک‌پذیری، احساس تعلق، خاطره‌انگیزی): وجود فضاهای متعدد همگانی، نورپردازی مناسب، وجود عناصر نمادین و نشانه‌ها، وجود مسیرهایی با جهت‌یابی مناسب، وجود عناصر طبیعی و مصنوعی در تمایز فضاها، آزادی در انتخاب نوع فعالیت.

منابع

- آرگایل، مایک. (۱۳۸۳). *روانشناسی شادی*، مترجم: فاطمه بهرامی و همکاران، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان، چاپ دوم.
- چلیپی، مسعود؛ موسوی سید محسن. (۱۳۸۷). «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۹، شماره ۱-۲.
- خنیفر، حسین؛ بردبار، حامد؛ فروغی قمی، فریبا. (۱۳۹۱). *مدیریت شهر شاداب: نگاهی به مدیریت امور عمومی و شهرسازی با رویکردی به معارف دینی و نگره بومی*، تهران: انتشارات سارگل، چاپ اول.
- ربانی، علی؛ ربانی، رسول؛ گنجی، محمد. (۱۳۹۰). «رویکردی جامعه‌شناختی به احساس شادمانی سرپرستان خانوار در شهر اصفهان». *نشریه مسائل اجتماعی ایران*، سال دوم، شماره ۱.
- رنجبر، مهناز. (۱۳۹۱). *بررسی جامعه‌شناختی شادمانی با تأکید بر رویکرد نظریه بازکاوی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی محض*، تهران: دانشگاه الزهراء.
- صفاری نیا، مجید؛ عماری، حسن؛ بهشتی مقدم، الهام. (۱۳۹۲). *روانشناسی شهر*. تهران: انتشارات آوای نور، چاپ اول.
- طباطبائیان، مریم؛ تمنایی، مینا. (۱۳۹۲). «نقش محیط‌های ساخته‌شده در سلامت روان»، *نشریه معماری و شهرسازی آرمانشهر*، شماره ۱۱.
- عبدالله‌پور، ابراهیم؛ نجات، سحرناز؛ نوروزیان، مریم؛ مجدزاده، سیدرضا. (۱۳۸۹). «اجرای فرآیند روایی محتوا در طراحی پرسشنامه‌ها، *مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران*، دوره ۶، شماره ۴.
- علی نیا، فاطمه؛ جباریان، فاطمه. (۱۳۹۳). «بررسی حس تعلق به مکان در خیابان چهارباغ اصفهان با رویکرد پدیدارشناسی»، *ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی*، مشهد: دانشکده علوم پایه دانشگاه فردوسی.
- عناصری، مهیار. (۱۳۸۶). «رابطه بین سلامت و شادکامی دانشجویان دختر و پسر»، *فصلنامه اندیشه و رفتار*، شماره ۶.
- قلی‌پور، سودابه. (۱۳۹۳). «بازآفرینی خیابان چهارباغ عباسی اصفهان در دوره‌های صفویه و قاجار با تأکید بر بیان تصویری از نوشته‌های سیاحان»، *باغ نظر*، شماره ۲۹، سال یازدهم.
- مارشال، ماترین؛ رأس من، گرچن. ب (۱۳۸۶). *روش تحقیق کیفی*، ترجمه: علی پارساییان و سید محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

□نبوی، عبدالحسین؛ رضا دوست، کریم؛ صالحی، نجمه. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و روانی بر احساس نشاط، مورد مطالعه: دانش آموزان ۱۸-۱۶ ساله شهر اهواز، *مجله جامعه‌شناسی کاربردی*، سال ۲۶، شماره سوم.

- Allan, Mac. (2015). *Happy City Workshop, Canada, Vancouver*. Accessible at: <https://thehappycity.com/project/happy-city-workshop-with-the-centre-for-civic-governance/>
- Dominguez, Omar. Borys, Hazel. (2015). *Happy City Workshop, 23rd Congress for the New Urbanism, Dallas, Texas* Accessible at: <https://thehappycity.com/project/happy-city-workshop-at-the-23rd-congress-for-the-new-urbanism-dallas-texas-may-2-2015/>
- Ellard, Colin. Montgomery, Charles. A. (2013). *Psychological Study on City Spaces and How They Affect our Bodies and Minds*, BMW Guggenheim LAB, 2013. Accessible at: <https://thehappycity.com/project/testing-testing/>
- Government of Dubai. (2017). *Dubai Plan 2021*, in Future change, 87-110.
- Heliwell, John. Layard, Richard. & Sachs, Jeffrey. D. (2016). *World Happiness Report*, Vol 1., pub: the earth institute Columbia University, USA. Accessible at: www.worldhappiness.report
- Li, Ben. Lu, Yi. (2009). *Happiness and Development: The Effect of Mental Well-being on Economic Growth*, Conference on Improving the Human Destiny, 11-12 June, Hong Kong, Lingnan University, 1-17.
- Mathez, Anis. Cynkar, Michael. Silver, Hannah. Kobel, Nicholas. (2015). *Tacoma: Infill Tools for a Happy City. Portland State University*, Master of Urban and Regional Planning Workshop Projects. Accessible at: http://pdxscholar.library.pdx.edu/usp_murp/125
- Matsumoto, David. (2009). *Dictionary of Psychology*, Published in the United States of America by Cambridge University Press, New York.
- Montgomery, Charles. (2013). *Happy city: Transforming our lives through urban design*, United Kingdom, Penguin Books Ltd Publication.
- Montgomery, Charles. (2014). *Happy City, Editable Urbanism: Seattle Experiment*. Accessible at: <https://thehappycity.com/project/editable-urbanism/>
- Montgomery, Charles. (2015). *Happy Homes: A toolkit for building sociability through multi-family housing design*. Accessible at: <https://thehappycity.com/resources/happy-homes/>
- Pilot, Bristol. (2015). *Happy City*, Index Policy Report.

بازشناسی عوامل مؤثر بر ارتقا کیفیت شادمانی ... ۲۵

- Readron, Mitchell. et al. (2017). *Happy Street Living Lab* Accessible at:
<https://thehappycity.com/project/happy-streets/>
- Sepe, Marichela. (2015). *Urban Happiness and Public Space, 3° Biennale of Public Space, Urbanistica Information* Accessible at:
<http://www.urbanisticainformazioni.it>
- Veenhoven, Ruut. (1988). *The utility of happiness*, Social Indicators Research, No. 20, 333 – 354.
- WrenLewis, Sam. (2016). *Happy City Index*, Report 2016.
- www.mehrnews.com / 1815391: - ۱۳۹۵ مهر ۲۴ تاریخ آخرین مراجعه: ۲۷ بهمن ۱۳۹۱